

Česká republika, Euro-Atlantik a Indo-Pacifik: nové geostrategické uspořádání

Shrnutí:

- Indo-Pacifik jakožto koncept kolektivní obrany sdílených hodnot je v mnoha ohledech ekvivalentní koncepci „Euro-Atlantiku“ zformované po druhé světové válce jako reakce na rozpínavost Sovětského svazu. Po několika desetiletích akcelerované globalizace od konce studené války jsou oba makroregiony úzce propojeny jak mezi sebou, tak i se zbytkem světa, zejména po stránce ekonomické i celkové bezpečnosti.
- Současně však existují mezi oběma makroregiony podstatné rozdíly, zejména co do geografického rozsahu a míry diverzity, z nichž vyplývají odlišná řešení, například v přístupu k ekonomické integraci nebo obranným spojenectvím.
- S více než polovinou světové populace a takřka 2/3 globálního HDP představuje Indo-Pacifik makroregion s obrovským a ne plně využitým potenciálem pro Českou republiku, ať již v oblastech ekonomické, vědecké, kulturní či jiné spolupráce.
- V Indo-Pacifiku se ovšem nachází také několik oblastí chronického napětí, které v případě eskalace mají potenciál destabilizovat současné vysoce globalizované světové společenství.
- Společným jmenovatelem mnoha těchto rizikových faktorů je rostoucí asertivita Čínské lidové republiky, jež nabyla na intenzitě po nástupu generálního tajemníka Si Ťin-pchinga k moci.
- Ruská invaze na Ukrajinu zdůraznila problém přílišné závislosti v dodavatelských řetězcích a představuje jasné varování před obdobnými scénáři v Indo-Pacifiku.
- Pro EU a Českou republiku je zachování stability a prosperity regionu prioritou nejen kvůli spolupráci a solidaritě s regionálními partnery, ale také kvůli ochraně svých vlastních strategických zájmů, včetně ekonomických. Sféra bezprostředních zájmů ČR se tak rozšiřuje z oblasti Euro-Atlantiku do Indo-Pacifiku.

Úvod

Indo-Pacifik je jedním z klíčových pojmů v dnešním rychle se měnícím mezinárodním prostředí a postupně vytěsňuje předchozí koncept Asie-Pacifiku, který dominoval geostrategickým úvahám v regionu po konci studené války. Ten implicitně vyjadřoval snahu o zapojení Čínské lidové republiky do spolupráce v oblasti Tichého oceánu. Indo-Pacifik oproti tomu nahlíží Asii jako její přímořský pás oblévaný dvěma oceány a implicitně vynechává kontinentální Asii, resp. „Eurasii“ v geopolitickém smyslu, tedy hlavně Rusko a Čínu. V důsledku je tak geostrategickou odpovědí na opětovné štěpení světa do dvou velkých bloků – Euro-Atlantiku a Indo-Pacifiku na jedné a „Eurasie“ na druhé straně, s „globálním Jihem“ (dříve „třetí svět“) mezi nimi.

Koncept Indo-Pacifiku představuje v současném posunu geopolitického těžiště na Východ podobnou vizi, jakou hrála myšlenka euroatlantického společenství v Evropě po druhé světové válce: kolektivní obranu sdílených hodnot demokracie a otevřené společnosti proti expanzionismu autoritářských režimů. Zachování „svobodného a otevřeného Indo-Pacifiku“ je v nejvlastnějším zájmu i zemí geograficky vzdálenějších, a musí tak zůstat vysoko na seznamu priorit České republiky i EU jako celku.

Globální význam Indo-Pacifiku

Indo-Pacifik jako pojem má svůj původ v mořské biologii, ve které propojuje a vymezuje biogeografický region Indického a Tichého oceánu spolu s přilehlými okrajovými moři. Ve dvacátých letech 20. století zkombinoval německý geograf a stratég Karl Haushofer pohled oceánografie, etnografie a filologie, a vymezil tak Indo-Pacifik jako celistvý prostor s přesahem do sociopolitické roviny.¹ Region Indo-Pacifiku sahá od východní Afriky přes Indický oceán, Austrálii až po Oceánii. Oblast zahrnuje dvě třetiny světové plochy oceánů, ale jen čtvrtinu zemské pevniny. Přesto je zde v současnosti soustředěna více než polovina světové populace. Státy Indo-Pacifiku generují 60 % globálního HDP a dvě třetiny ekonomického růstu, mimo jiné i díky třem ze čtyř největších ekonomik mimo EU – Číně, Indii a Japonsku.²

¹ Li, Hansong. (2022). „The ‚Indo-Pacific‘: Intellectual Origins and International Visions in Global Contexts“. *Modern Intellectual History*, 19(3), 807-833. Doi:10.1017/S1479244321000214.

² European Commission (2021). „The EU strategy for cooperation in Indo-Pacific“. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf.

Ve sféře geopolitiky a mezinárodních vztahů nabyl koncept na významu především v posledních letech. Bývalý japonský premiér Šinzó Abe dlouhodobě zdůrazňoval potřebu „svobodného a otevřeného Indo-Pacifiku“ (Free and Open Indo-Pacific, FOIP), především v reakci na provokace ČLR v teritoriálních vodách Japonska a dalších zemí regionu závislých na mezinárodní lodní dopravě.³ Důležitost Indo-Pacifiku dále podtrhla národní bezpečnostní strategie USA z roku 2017.⁴ Se svou strategickou konceptualizací regionu se následně přidala celá řada aktérů, mimo jiné Evropská unie (2021)⁵, Francie (2022)⁶ a Česká republika (2022).⁷

Indo-Pacifik je bezpochyby perspektivním regionem s významným socioekonomickým potenciálem. Podle zprávy EU se indopacifický region spolu s Evropou podílejí z více než 70 % na celosvětovém obchodu se zbožím a službami a vychází odsud více než 60 % přímých zahraničních investic. Obchodní výměna mezi státy Indo-Pacifiku a Evropou je vyšší než mezi jakýmkoli jinými zeměpisnými regiony na světě, přičemž roční objem obchodu v roce 2019 dosahoval 1,5 bilionu EUR.⁸

Vedle ekonomického potenciálu však v Indo-Pacifiku existuje řada oblastí s možnou eskalací mezinárodního napětí. Kromě přetrvávajících problémů, jako je pirátství, terorismus, ilegální obchod (s drogami, drahými kameny a dřevem, chráněnou flórou i faunou atd.), obchod s lidmi, nezákonný, nehlášený a neregulovaný rybolov nebo potenciálně katastrofální dopady změny klimatu, je zde ve hře sedm z deseti největších obranných rozpočtů na světě, mimo jiné ČLR.⁹ Právě řada aktivit Číny v poslední době ohrožuje stabilitu regionu a přeneseně i širšího globálního společenství.

³ Hosoda, Takashi (2022). „The shifting nature of Japan’s ‚Free and Open Indo-Pacific‘“. *Sinopsis* [online]. Dostupné na: <https://sinopsis.cz/en/the-shifting-nature-of-japans-free-and-open-indo-pacific/>.

⁴ The White House (2017). „National Security Strategy of the United States of America“. Dostupné na: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.

⁵ European Commission (2021). „The EU strategy for cooperation in Indo-Pacific“. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf.

⁶ Ministry for Europe and Foreign Affairs (2022). „France’s Indo-Pacific Strategy“. Dostupné na: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_dcp_a4_indopacifique_022022_v1-4_web_cle878143.pdf.

⁷ MZV (2022). „Strategie České republiky pro spolupráci s Indo-Pacifikem“. Dostupné na: https://www.mzv.cz/file/4852335/Strategie_CR_k_Indo_Pacifiku.pdf.

⁸ Evropský parlament (2022). „Zpráva o strategii pro indicko-tichomořský region v oblasti obchodu a investic.“ Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0170_CS.html.

⁹ Nan Tian a kol. (2023). „Trends in World Military Expenditure, 2022“. *SIPRI* [online]. Dostupné na: https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-04/2304_fs_milex_2022.pdf.

Rostoucí asertivita ČLR a měnící se regionální dynamika

Na počátku 90. let se ČLR pustila do modernizace a zefektivnění své armády skrze snižování počtu vojáků a zvyšování úrovně technologické výbavy vojska. Tento proces dále akceleroval po roce 2008 v souvislosti s rostoucím sebevědomím Pekingů po globální finanční krizi. Zbrojní úsilí je poháněno oživenou ekonomikou, která umožnila čínské vládě zvýšit výdaje na obranu. Ty podle mezinárodního institutu Stockholm International Peace Research Institute v roce 2022 dosáhly částky 292 miliard USD, což je po Spojených státech (877 miliard USD) druhý největší vojenský rozpočet na světě.¹⁰ Oproti dřívější době nyní čínští vojenští stratégové věnují větší pozornost schopnostem průzkumu, mobility a účinnému dosahu vojska. Tato nová vize přesunula zdroje směrem k námořnictvu a letectvu, díky čemuž je čínská armáda v současnosti schopná projektovat svou sílu a vést válku za svými hranicemi. Zároveň aktivně usiluje také o dominanci na nejnovějších bojištích – ve vesmíru a v kyberprostoru.¹¹ V oblasti Indo-Pacifiku se proto nachází několik ohnisek chronického napětí pramenících z proklamovaných „klíčových zájmů“ ČLR.

Peking zpochybňuje japonskou kontrolu nad ostrovy Senkaku, v jejichž vodách došlo k několika střetům mezi plavidly obou zemí a situace hrozí další eskalací.¹² V Jihočínském moři v rozporu s právními normami UNCLOS (United Nations Convention on the Law of the Sea) ČLR pokračuje ve své expanzivní politice a vede spor o svrchovanost v této oblasti s Filipíny, Brunejí, Malajsií, Tchaj-wanem a Vietnamem.¹³ Čína si zde vytvářením umělých ostrovů, stavbou letišť a budováním vojenských základen na Paracelských a Spratlyho ostrovech rozšiřuje svou výlučnou ekonomickou zónu a vojenské kapacity. Jihočínské moře je přitom stěžejním mezinárodním dopravním koridorem, jímž prochází až třetina objemu světového

¹⁰ Nan Tian a kol. (2023). „Trends in World Military Expenditure, 2022“. *SIPRI* [online]. Dostupné na: https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-04/2304_fs_milex_2022.pdf.

¹¹ Nouwens, Meia (2022). „China’s Military Modernisation: Will the People’s Liberation Army complete its reforms?“ *IISS* [online]. Dostupné na: <https://www.iiss.org/en/online-analysis/online-analysis/2022/12/strategic-survey-2022-chinas-military-modernisation/>.

¹² Ministry of Foreign Affairs of Japan. „Situation of the Senkaku Islands“. Dostupné na: https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/senkaku/page1we_000010.html.

¹³ Center for Preventive Action (2022). „Territorial Disputes in the South China Sea“. *Council on Foreign Relations* [online]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>.

obchodu.¹⁴ Jakékoliv narušení bezpečnosti a mocenské rovnováhy proto může mít vážné dopady na vlády, podniky a jednotlivce i ve vzdálených regionech.

Navzdory diplomatickým rozhovorům přetrvává napětí také mezi Čínou a Indií. V prosinci 2022 se střetly vojenské jednotky na sporných hranicích v oblasti Tawang ve státě Arunáčalpradéš, nacházejícím se ve východním cípu Indie. Předchozí boje v červnu 2020 v údolí Galwan byly prvním konfliktem mezi oběma stranami od roku 1975, který si vyžádal oběti. Zemřelo při něm tehdy nejméně dvacet indických a čtyři čínští vojáci.¹⁵

Vztahy s dalšími sousedními státy jsou neblaze poznamenány také instrumentalizací vodstev pramenících na Tibetské náhorní plošině, která zásobují oba oceány Indo-Pacifiku. Byly zaznamenány případy využití hydroenergetických soustav na Mekongu jako páky vůči státům jižní a jihovýchodní Asie.¹⁶ Již v roce 2017 Čína navzdory existující dohodě nesdílela s Indií zásadní údaje o průtoku řek, což indické vládě a občanům znemožnilo se adekvátně připravit na povodně na řece Brahmaputře.¹⁷

Čína je současně jediným významnějším podporovatelem severokorejského režimu, jehož jaderné zbrojení narušuje regionální stabilitu.¹⁸ Pokračující vývoj a testování zbraní hromadného ničení spolu s rostoucím dosahem mezikontinentálních balistických raket dlouhodobě ohrožují bezpečnost v Indo-Pacifiku. Provokativní vojenská cvičení a raketové testy blízko jihokorejského a japonského pobřeží přímo ohrožují strategické spojence EU a ČR. Vedle toho je KLR původcem opakovaných kybernetických útoků cílených na komerční, státní i bezpečnostní instituce v regionu i mimo něj. I přesto je Čína předním importérem severokorejského vývozu, čínské podniky využívají levné námezdní pracovní síly v KLR a čínské banky poskytují půjčky Pchjongjangu. Peking také slouží jako politický a diplomatický spojenec Severní Koreje a brání tvrdým mezinárodním sankcím, které mají omezit

¹⁴ China Power (2017). „How Much Trade Transits the South China Sea?“ Dostupné na: <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/>.

¹⁵ Miller, Manjari Chatterjee a Harris, Clare (2023). „China Routinely Underestimates India's Concerns About Its Border“. *Council on Foreign Relations*. Dostupné na: <https://www.cfr.org/blog/china-routinely-underestimates-indias-concerns-about-its-border>.

¹⁶ Eyster, Brian (2020). „New Evidence: How China Turned Off the Tap on the Mekong River.“ *Stimson* [online]. Dostupné na: <https://www.stimson.org/2020/new-evidence-how-china-turned-off-the-mekong-tap/>.

¹⁷ Donnellon-May, Genevieve (2023). „Hydro-hegemon? Complexities of shared rivers between China and India“. *The Interpreter*. Dostupné na: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/hydro-hegemon-complexities-shared-rivers-between-china-india>.

¹⁸ Mastro, Oriana Skylar a Cho, Sungmin (2022). „North Korea Is Becoming an Asset for China“. *Freeman Spogli Institute for International Studies*. Dostupné na: <https://fsi.stanford.edu/news/north-korea-becoming-asset-china>.

severokorejský jaderný program. Nad rámec hospodářské kooperace má navíc Čína s KLR jako s jediným státem smlouvu o vzájemné vojenské obraně.¹⁹

Samostatnou kapitolu pak představuje riziko pramenící z postoje Pekingu k otázce suverenity Tchaj-wanu, oficiálně Čínské republiky. Tento dlouhodobý neuralgický bod stranických ideologů v Pekingu byl ještě zdůrazněn s ruskou invazí na Ukrajinu a současně probíhajícím prohlubováním bilaterálních vazeb mezi ČLR a Ruskou federací.

Čínsko-ruská konvergence a multipolární světový řád

Ještě před samotnou invazí na Ukrajinu podepsali 4. února, v den zahájení ZOH 2022 v Pekingu, ruský prezident Vladimir Putin a generální tajemník Si Ťin-pching „Společné prohlášení Ruské federace a Čínské lidové republiky o mezinárodních vztazích a udržitelném rozvoji v nové éře“.²⁰ Dělí se na čtyři části, které se postupně věnují otázce demokracie a lidských práv, udržitelnému rozvoji (především ve smyslu ekonomického rozvoje), bezpečnosti a mezinárodnímu řádu založenému na multilateralismu. V těchto rámcích jsou zahrnuta další konkrétní témata, jež lze číst jako potvrzení současné politické praxe obou zemí a přibližování obou režimů.

Zájmy a vliv obou zemí v oblasti bezpečnosti se prolínají v Šanghajské organizaci pro spolupráci (SCO), založené v roce 2001 jako fórum na podporu mnohostranné spolupráce mezi členskými státy. Bojem proti takzvaným „třem zlům“ – terorismu, extremismu a separatismu – se Čína snaží vystupovat jako odpovědný a spolehlivý partner při řešení bezpečnostních výzev.²¹ Tato trojice však také posloužila KS Číny při zavádění vysoce represivní politiky v Ujgurské autonomní oblasti Sin-ťiang.²² Strana časem začala využívat tuto platformu k prosazování svých bezpečnostních zájmů a posilování svého vlivu v regionu. Rozšiřování vlivu Číny v rámci

¹⁹ Albert, Eleanor (2019). „The China-North Korea Relationship“. *Council on Foreign Relations* [online]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-north-korea-relationship>.

²⁰ Kremlin (2022). „Joint Statement of the Russian Federation and the People’s Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development“. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20230209161522/http://en.kremlin.ru/supplement/5770>.

²¹ Duan Fengyuan (2019). „Story of SCO: Fighting against 'three evils'“. *CGTN*. Dostupné na: <https://news.cgtn.com/news/2019-06-13/Story-of-SCO-Fighting-against-three-evils--Hu3myXJUti/index.html>.

²² HRW (2021). „Break Their Lineage, Break Their Roots“. *Human Rights Watch*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/report/2021/04/19/break-their-lineage-break-their-roots/chinas-crimes-against-humanity-targeting>.

SCO se dále urychlilo po ruské invazi na Ukrajinu, která zvýraznila slábnoucí roli Ruské federace.²³

Záhy po ruské invazi na Ukrajinu se světová pozornost soustředila také na mnohé paralely mezi touto východoevropskou zemí a Tchaj-wanem. Přes proklamace preferovaného „mírového sjednocení“ si Čína otevřeně vyhrazuje právo využít všechny prostředky k dosažení svého cíle – včetně vojenské síly.²⁴ Peking tento přístup demonstroval například během návštěvy předsedkyně americké Sněmovny reprezentantů Nancy Pelosi v červenci 2022 a bezprostředně po ní.²⁵ Letectvo i námořnictvo Čínské lidové osvobozené armády (ČLOA) dlouhodobě narušují tchajwanské identifikační pásmo protivzdušné obrany (ADIZ) a jeho výšostné vody. Spolu s tím Tchaj-wan neustále čelí hybridním hrozbám v oblasti kybernetické, psychologické a „kognitivní“ války.

Přes poměrně výrazné ekonomické propojení²⁶ a ještě donedávna intenzivní lidskou výměnu²⁷ mezi ČLR a Tchaj-wanem je zřejmé, že Peking si srdce obyvatel ostrova rozhodně nezískal. V průzkumech veřejného mínění se Tchajwanci dlouhodobě staví proti sjednocení, stejně tak ale vyjadřují obavy z následků hypotetického oficiálního vyhlášení nezávislosti, takže většinově preferují zachovat křehké status quo.²⁸ Jak ukazují vojenské aktivity ČLOA kolem Tchaj-wanu, tento stav je nyní ohrožován rostoucími požadavky a nároky Pekingu.²⁹

²³ Webster, Joe (2022). „China cements its dominance in Central Asia”. *Eurasianet*. Dostupné na: <https://eurasianet.org/perspectives-china-cements-its-dominance-in-central-asia>.

²⁴ Tian, Yew Lun (2022). „China will never renounce right to use force over Taiwan, Xi says“. *Reuters* [online]. Dostupné na:

<https://www.reuters.com/world/china/xi-china-will-never-renounce-right-use-force-over-taiwan-2022-10-16/>.

²⁵ Lee, Yimou a Wu, Sarah (2022). „Furious China fires missiles near Taiwan in drills after Pelosi visit“. *Reuters* [online]. Dostupné na:

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/suspected-drones-over-taiwan-cyber-attacks-after-pelosi-visit-2022-08-04/>.

²⁶ Council on Foreign Relations (2023). „Why China-Taiwan Relations Are So Tense”. Dostupné na: <https://www.cfr.org/background/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>.

²⁷ Haime, Jordyn (2023). „Why Chinese students are an increasingly rare sight in Taiwan”. Al Jazeera. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/14/why-chinese-students-are-disappearing-from-taiwan>.

²⁸ Election Study Center (2023). „Taiwan Independence vs. Unification with the Mainland (1994/12~2022/12)“ *National Chengchi University*. Dostupné na: <https://esc.nccu.edu.tw/PageDoc/Detail?fid=7801&id=6963>.

²⁹ Blanchard, Ben a Lee, Yimou. „China ends Taiwan drills after practising blockades, precision strikes“. *Reuters* [online]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-following-chinas-taiwan-drills-with-great-interest-2023-04-10/>.

V tomto ohledu je třeba zpochybnit rozšířený čínský narativ,³⁰ že neexistuje žádná souvislost mezi tím, co se děje ve východní Evropě, a tím, co by mohlo nastat na Tchaj-wanu nebo v širším smyslu ve východní Asii. Od počátku ruské agrese na Ukrajině se Peking snaží vykreslit vztahy přes Tchajwanskou úžinu jako zcela odlišnou, v podstatě vnitrostátní záležitost, do které nemají zasahovat jiné země. Přes řadu rozdílů mezi oběma regiony zde existuje zásadní podobnost v tom, že jak Rusko, tak Čína považují některé své sousedy za nelegitimní útvary bez práva na samostatnou existenci. Vojenskou i politickou reakci Ukrajiny a demokratického společenství na Putinův avanturismus bedlivě sleduje Peking s ohledem na možné budoucí scénáře v Tchajwanské úžině.

Vzhledem k těmto okolnostem je pro demokratické země euroatlantického a indopacifického prostoru zásadní sjednotit se ve vzájemné solidaritě a koordinovaně odpovídat na pokusy o vytvoření „nového typu mezinárodních vztahů“, které Rusko a Čína předkládají ve snaze vybudovat „multipolární světový řád“ s výrazně posíleným vlivem těchto dvou mocností jakožto jeho „pólů“.³¹

Geopolitické důsledky ekonomické závislosti

ČLR usiluje o změnu globálních norem a standardů mimo jiné i skrze multilaterální ekonomické dohody, v nichž hraje dominantní roli. V Indo-Pacifiku se jedná především o tzv. Regionální ekonomické partnerství (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP), které vstoupilo v platnost 1. ledna 2022 a představuje největší obchodní uskupení na světě. Dohoda RCEP pokrývá více než 30 % globálního HDP (pro srovnání EU tvoří necelých 18 %), generuje roční obchod v hodnotě 2,3 bilionu dolarů a jejích 15 států souhrnně disponuje populací více než 2,3 miliardy lidí.³²

RCEP se značně liší od dříve plánovaného konkurenčního Transpacifického partnerství (Trans-Pacific Partnership, TPP) a na něj navazující Komplexní a progresivní dohody o

³⁰ Ren Yisheng (2022). "Confusing the Taiwan Question with the Ukrainian Issue is Totally Out of Ulterior Motives". Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China. Dostupné na: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/202204/t20220418_10669227.html.

³¹ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2023). "Forging Ahead to Open a New Chapter of China-Russia Friendship, Cooperation and Common Development." Dostupné na: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/zyjh_665391/202303/t20230320_11044359.html.

³² UNCTAD (2021). „A New Centre of Gravity – The Regional Comprehensive Economic Partnership And Its Trade Effects“. Dostupné na: https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2021d5_en_o.pdf.

transpacifickém partnerství (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership, CPTPP), která vstoupila v platnost v prosinci 2018. RCEP je mnohem vágnější v oblasti ochrany životního prostředí, pracovních podmínek, duševního vlastnictví a dalších norem a standardů mezinárodního práva.³³ Obnovenou alternativou k RCEP může být také Indopacifický hospodářský rámec (Indo-Pacific Economic Framework, IPEF) představený Spojenými státy v květnu 2022, který se ovšem věnuje spíše obecným standardům než snižováním obchodních bariér.³⁴

V roce 2021 zveřejnila EU koncepční dokument Global Gateway, který usiluje o prohloubení mezinárodních vztahů založených na hodnotách s partnery po celém světě, včetně těch v Indo-Pacifiku.³⁵ Cílem strategie Global Gateway je řešit naléhavé globální výzvy, včetně změny klimatu, posílení zdravotnického systému a konkurenceschopnosti a bezpečnosti globálních dodavatelských řetězců. V tomto ohledu je důležité mít na paměti, že ČLR tyto výzvy opakovaně zneužívá pro svou vlastní agendu. Příkladem je netransparentnost a selhání řízení v počáteční fázi pandemie covid-19³⁶ nebo zneužití otázky změny klimatu jako rukojmí proti USA po návštěvě Nancy Pelosiové na Tchaj-wanu v srpnu loňského roku.³⁷

V širším kontextu má odolnost dodavatelských řetězců bezprostřední vliv na národní bezpečnost jednotlivých států, ať už se jedná o produkty v energetickém, farmaceutickém, potravinovém, nebo například polovodičovém průmyslu. ČLR disponuje značnou kontrolou nad dodavatelskými řetězci mimo jiné v oblastech vzácných kovů, oceli a léčiv. Jako největší producent a vývozce vzácných kovů, včetně klíčových surovin pro výrobu moderních technologií a elektromobilů, má Čína schopnost ovlivňovat ceny, dostupnost a kvalitu těchto produktů na globálním trhu. Země, která se rozhodne zneužít svého výsadního postavení na trhu v dodávkách surovin a komponentů v těchto řetězcích, může výrazně destabilizovat hospodářskou a společenskou situaci v jiných zemích. Takové narušení lze minimalizovat

³³ Ward, Robert (2020). „RCEP trade deal: a geopolitical win for China“. *IISS* [online]. Dostupné na: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis//2020/11/rcep-trade-deal>.

³⁴ Resilinc (2022). „Spotlight on trade agreements: IPEF, TPP, RCEP.“ Dostupné na: <https://www.resilinc.com/blog/spotlight-on-trade-agreements-ipef-tpp-rcep/>.

³⁵ European Commission (2021). „Global Gateway“. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en.

³⁶ Chan, John (2020). „Beijing Resists Pressure to Investigate Origins of COVID-19“. *China Digital Times*. Dostupné na: <https://chinadigitaltimes.net/2020/11/beijing-resists-pressure-to-investigate-origins-of-covid-19/>.

³⁷ Reuters (2022). „U.S. must dispel Pelosi's 'negative influence' before climate talks“. Available at: <https://www.reuters.com/business/environment/us-must-dispel-pelosis-negative-influence-before-climate-talks-china-2022-08-31/>.

především systematickým snižováním rizika (de-risking) skrze diverzifikaci zdrojů, ať už budováním místních kapacit, nebo dovozem z jiných trhů.

Bezpečnostní uskupení v regionu

Jako výraz kolektivní obrany sdílených hodnot je pojem Indo-Pacifiku do velké míry ekvivalentní koncepci „Euro-Atlantiku“, resp. euroatlantického společenství. Podobně jako mělo (severo)atlantické společenství bránit po 2. světové válce demokratické hodnoty před rozpínavostí Sovětského svazu, měla by dnes indopacifická komunita plnit podobnou funkci dále na východ s tím, jak se sem přesouvají i hrozby pro současný mezinárodní řád, „založený na pravidlech a zákonech“.

Indo-Pacifik se nicméně vyznačuje větším geografickým rozsahem a zejména mnohem vyšší diverzitou. I přes volání některých evropských politiků po rozšíření mandátu NATO na Asii a čínské protesty proti „asijskému NATO“ je nepravděpodobné, že by v této oblasti mohla v brzké době či vůbec někdy vzniknout aliance podobného typu. Taková úloha by snad mohla připadnout jeho geograficky užším a specializovanějším iniciativám jako AUKUS nebo Quad. V dohledné budoucnosti NATO pravděpodobně omezí své aktivity v regionu na vybraná partnerství, jako je IP4 (zahrnující Jižní Koreu, Japonsko, Austrálii a Nový Zéland).³⁸ Jedním z nedávných kroků NATO v této oblasti je zahájení iniciativy „Budoucnosti v Indo-Pacifiku“ („Futures in the Indo-Pacific“) dne 25. ledna 2023. V průběhu následujících dvou let má tato iniciativa zprostředkovat hloubkové diskuse mezi odborníky z Belgie, Austrálie, Francie a Japonska a zdůraznit tak závazek NATO posílit porozumění a angažovanost v Indo-Pacifiku.³⁹

Členy zmiňovaného třístranného bezpečnostního paktu AUKUS, který byl vyhlášen 5. 9. 2021, jsou Austrálie (AU), Spojené království (UK) a Spojené státy americké (US). Jeho cílem je prohloubení diplomatické, bezpečnostní a obranné spolupráce v indopacifickém regionu. Součástí by mělo být také intenzivní sdílení informací a technologií, průmyslových základen a dodavatelských řetězců v oblasti bezpečnosti a obrany. V rámci tohoto paktu by USA a Spojené království měly Austrálii pomoci získat ponorky s jaderným pohonem.⁴⁰

³⁸ NATO (2023). „Relations with partners in the Indo-Pacific region“. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_183254.htm?selectedLocale=en.

³⁹ NATO (2023). „NATO launches new cooperation initiative with experts from partners in the Indo-Pacific region“. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211244.htm.

⁴⁰ Prime Minister of Australia (2021). „Joint Leaders Statement on AUKUS“. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20210927191438/https://www.pm.gov.au/media/joint-leaders-statement-aukus>.

Quadrilateral Security Dialogue neboli Čtyřstranný bezpečnostní dialog (zkracovaný jako QSD či Quad) je strategické bezpečnostní uskupení sdružující USA, Japonsko, Austrálii a Indii. Dialog inicioval v roce 2007 japonský premiér Šinzó Abe za podpory australského premiéra Johna Howarda, indického premiéra Manmóhana Singha a amerického viceprezidenta Dicka Cheneyho. Po období utlumení činnosti v letech 2008–2017 došlo k jeho opětovnému oživení. Ze společného prohlášení z března 2021 vychází, že mezi hlavní priority uskupení patří zajištění svobodného a otevřeného Indo-Pacifiku (free and open Indo-Pacific) a podpora námořního uspořádání ve Východočínském a Jihočínském moři založeného na závazných pravidlech (rules-based maritime order).⁴¹

Doporučení

Zahraněční politika České republiky se hlásí k hodnotám, které vychází primárně z jejího ukotvení v Evropské unii a Severoatlantické alianci. Měla by tedy svou chystanou oficiální revizi vztahů s Čínou⁴² sjednotit se svou indopacifickou strategií a zaměřit se na rozvíjení spojení se svými strategickými partnery v regionu jak na bilaterální úrovni, tak i v rámci výše zmiňovaných multilaterálních formátů. Užší diplomatická a vojenská koordinace je aktuálně všeobecně vnímána jako potřebná odpověď na rostoucí čínskou ekonomickou a vojenskou sílu. Nezbytný je zejména koordinovaný a promyšlený postup v otázce Tchaj-wanu, kde může mezinárodní solidarita a spolupráce představovat výrazný deterrent proti případné agresi s potenciálně katastrofickým dopadem.

Česká republika má v regionu Indo-Pacifiku celou řadu stabilních i perspektivních partnerů v oblasti průmyslu, občanské společnosti, akademické a kulturní výměny. Vztahy s demokratickými zeměmi jsou nezbytným předpokladem pro společnou odpověď na pronikání vlivu autokratických režimů do našich společností. Český závazek vůči regionu by měl, podobně jako na celoevropské úrovni, zahrnovat všechny partnery, kteří sdílí naše zásady, hodnoty nebo zájmy.

⁴¹ The White House (2021). „Quad Leaders’ Joint Statement: The Spirit of the Quad”. Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/12/quad-leaders-joint-statement-the-spirit-of-the-quad/>.

⁴² Vláda České republiky (2022). „Programové prohlášení vlády”. Dostupné na: https://www.vlada.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/#zahranicni_politika.

Po několika desetiletích akcelerované globalizace od konce studené války se velká část globálních dodavatelských řetězců přesunula do ČLR, což jí dodává značný vliv na mezinárodní scéně. Navzdory odlišnému politickému systému a základním hodnotám nelze hospodářský potenciál Číny ignorovat, ale je třeba k němu přistupovat s náležitou opatrností. Česká republika by měla v koordinaci se svými partnery z EU, transatlantické a indopacifické oblasti usilovat o snížení rizik obchodních vztahů s ČLR diverzifikací dodavatelských řetězců a tzv. „nearshoringem“, tedy pořízováním strategických komodit v blízkých a spřátelených zemích tam, kde je to možné.

Česká republika potřebuje ucelený a promyšlený přístup k indopacifickému regionu se zvláštním zřetelem ke vztahům s ČLR a Tchaj-wanem. K dosažení tohoto cíle je nezbytná koordinace a komunikace mezi klíčovými zúčastněnými stranami. Prezident, vláda, Poslanecká sněmovna a Senát by mohli zvážit vytvoření specializované platformy, která by usnadnila pravidelnou komunikaci, výměnu informací a rozhodování o politice vůči Indo-Pacifiku. Taková platforma by umožnila komplexní diskusi a zajistila by soudržný a jednotný přístup všech příslušných institucí. Kromě toho je třeba o významu indopacifického regionu a souvisejících aktivitách České republiky náležitě informovat veřejnost. Toho lze dosáhnout prostřednictvím PR kampaní, mediálních aktivit a vzdělávacích programů, které zvýší povědomí o strategickém významu regionu a role České republiky v něm.

Přístup České republiky k budování strategických vazeb s podobně smýšlejícími partnery v indopacifickém regionu by mohl být referenčním bodem pro ostatní evropské země, které se snaží posílit svou angažovanost. Zachováním svého závazku k dodržování lidských práv a udržení hodnotové diplomacie Česká republika opakovaně prokázala, že je možné rozvíjet silné hospodářské a diplomatické vazby s demokratickými partnery, jako je Tchaj-wan, aniž by došlo ke kompromisům v oblasti strategických zájmů. Takový přístup v konečném důsledku přispívá ke stabilitě, bezpečnosti, prosperitě a udržitelnému rozvoji regionu, tedy prioritám zdůrazněným v indopacifické strategii EU.

Vztahy s ČLR, hospodářské i jiné, by měly být podloženy důkladným pochopením potenciálních rizik. Těmto rizikům se nelze zcela vyhnout, lze je však minimalizovat důslednou a obezřetnou politikou, která zohledňuje nejen okamžité ekonomické přínosy, ale také možné dlouhodobé dopady na ekonomickou a celkovou bezpečnost. Takový přístup asi nejlépe

vystihuje současný pojem „de-risking“, který v EU⁴³ i v USA⁴⁴ nahrazuje dřívější, ne zcela realistický pojem „decoupling“. Aby se Česká republika vyvarovala ve vztahu s ČLR přílišných rizik, měla by diverzifikovat své ekonomické závislosti a partnerství hledáním nových obchodních příležitostí a rozšiřováním vazeb s dalšími zeměmi v regionu. Posilování spojenectví a regionální spolupráce zvýší odolnost vůči tlakům spojeným s ČLR a sníží celkovou zranitelnost. Základním předpokladem je naléhavé vědomí přetrvávajících geopolitických rizik. Ta byla ve všeobecném optimismu po skončení studené války po celá desetiletí považována za přežitá, jak to vyjadřovaly kdysi vlivné pojmy jako „plochý svět“⁴⁵ a „konec dějin“⁴⁶. Svět nikdy nebyl plochý a historie se po krátké dovolené, kterou jsme si od ní vzali na konci studené války, zase vrací, aby nám za ni vystavila účet.

⁴³ Von der Leyen, Ursula (2023). „Speech by President von der Leyen on EU-China relations to the Mercator Institute for China Studies and the European Policy Centre“. European Commission. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_2063.

⁴⁴ The White House (2023). „G7 Hiroshima Leaders' Communiqué“. Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/05/20/g7-hiroshima-leaders-communication/>.

⁴⁵ Friedman, T. L. (2005). *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

⁴⁶ Fukuyama, F. (1989). „The End of History?“ *The National Interest*, 16, 3–18. <http://www.jstor.org/stable/24027184>.